ACADEMICORUM, ET SCEPTICORUM
PHILOSOPHIÆ RATIONEM
non esse in Physica omnino repudiandam,

O R A T I O
JO. ANTONII VULPII
PUBLICI PHILOSOPHIÆ PROFESSORIS

H A B I T A

IN GYMNASIO PATAVINO

VIII. IDUS NOVEMBRIS, ANNO A V. P.

CIↃIↃCCXXVIII.

P A T A V I I. CIↃIↃCCXXXII.

EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.

Superiorum permissu.

xLI

VIRO ILLUSTRISS. ATQUE EXCELLENTISS.

ALOYSIO PISANO

EQUITI,

ÆDIS D. MARCI PROCURATORI,

TRIUMVIRO ACADEMIÆ PATAVINÆ

CURANDÆ,

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

UÆ me caussæ impulerint, ut Orationem hanc meam, liberam profecto, & a vulgi auribus abhorrentem, qua non inscitiæ vel ignaviæ patrocinium suscepi, sed nimiam tantummodo scientiæ fiduciam cohibere ac retunde-

tundere ſtudui; Tuo potiſſimum Nomine, ALOYSI PISANE Senator Ampliſſime, inſignitam edere auſus fuerim, paucis exponam. Audieram a viris gravibus, & quotidiana experientia confirmari videbam, TE, bono Immortalis Reipublicæ natum, plura præſtare ſemper, quam polliceri, neque inanium verborum ſtrepitu, ſed illuſtrium factorum ſplendore delectari: propterea non alienum Tua Dignitate futurum exiſtimavi, ſi eorum Philoſophorum defenſionem ad TE deferrem, qui cum ingenii humani imbecillitatem, in rebus præſertim Phyſicis, & agnoſcant, & libenter fateantur, nihil magnum promittentes, id tamen agunt, quod mihi multo pulcherrimum videtur, ut errores & opinionum fallacias omni ope & contentione devitent. Ad hanc ſingularem cauſſam aliæ magis communes acceſſerunt. Cogitabam ſcilicet, TE una cum Sapientiſſimis Triumviris Collegis Tuis Gymnaſio Patavino conſulere, ac dare operam ut id omnibus ornamentis abundet: eoſque in primis homines

præmiis

præmiis & beneficiis complecti, qui non voce solum, sed monumentis etiam litterarum famam ejus apud exteras nationes amplificare ac propagare numquam cessant. Quamquam igitur scripta mea, pusilla & humilia, usque ad seram posteritatem victura esse non sperem; TE tamen otii mei rationem accipere velim: TE, si non ingenium, at saltem laborem, diligentiam, & conatus meos judicio & suffragio Tuo gravissimo comprobare. Deinde testimonium aliquod exstare cupio, ex quo intelligi possit, quanti faciam humanitatem illam Tuam, probitatem, liberalitatem, animi constantiam secundis & adversis rebus spectatam, Nobiles item Legationes, quas olim pro Patria magnificentissime obivisti: quantum CAROLI Fratris tui, Summi Viri, Ædis D. MARCI Procuratoris, novam dignitatem, veteremque gloriam suspiciam: quantum PISANÆ Genti, antiquitate, honoribus, opibus, virtute militari, civili prudentia florentissimæ, a me jure tribuatur. Quæ si recensere singula aggrediar,

diar, ineptus fortaſſe videar: ſatis enim lucent ipſa per ſe, atque in orbis terræ theatro maxima celebritate verſantur. Quod igitur unum ſupereſt, id ab Immortali Deo precabor, ut quæcumque in poſterum ſapienter deliberabis, ea Tibi fauſte ac feliciter eveniant. Vale. Patavio. Kalendis Decembribus Anno a V. P. cIↄ Iↄ cc xxxii.

ACA-

ACADEMICORUM, ET SCEPTICORUM
PHILOSOPHIÆ RATIONEM
non esse in Physica omnino repudiandam.

O R A T I O.

UOD felix faustumque sit, eam aggredimur hoc anno disputationem, quæ tum argumenti dignitate, tum rerum copia & obscuritate ceteris locis omnibus longe antecellit qui in philosophia tractari solent. Nimirum de Anima dicturi sumus; cujus naturam origine penitus abditam, vi & effectu satis illustrem, philosophi fere omnes ad hanc diem explicare conati, plurimis laboribus, maximis ingeniis vel nihil, vel parum admodum profecerunt. Nam si quid hominem scientiæ gloria ferocem eo demittere potest, ut imbecillitatem suam atque in-

inscitiam fateatur, id præcipue potest, quod rem sibi conjunctissimam, qua vivit, sentit, cognoscit, dijudicat, immo potiorem sui partem, vehementer ignoret. Neque vero eorum philosophorum temeritati levitatique coercendæ ac reprimendæ, quos, veterem Græciam secuti, (1) δογματικοὺς appellamus, præstantius ullum remedium est, si modo sanabili morbo laborant, quam si cogitare voluerint, tantam inter ipsos de Sensuum Animique natura dissensionem, apertissimum contra ipsorum decreta testimonium dicere. Cum enim pro sententia cujus patrocinium semel susceperunt, tamquam pro mœnibus & liberis, singulæ eorum familiæ cum adversariis manus conserunt; neque tamen illos æque contumaces, & paribus rationum momentis innixos de gradu dejicere, aut ad se traducere possunt: ostendunt vel inviti, nullam esse in rebus hujusmodi certam judicandi assentiendique notam, qua verum a falso internoscatur. Clamant quidem sæpius, (2) veritatem se invenisse, aliosque reprehendunt, quos in tenebris ver-

(1) *δογματικοὺς appellamus*] Diogenes Laertius in procemio Vitarum: τῶν δὲ φιλοσόφων, οἱ μὲν γεγόνασι ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΙ, οἱ δὲ ΕΦΕΚΤΙΚΟΙ. δογματικοὶ μὲν, ὅσοι περὶ τῶν πραγμάτων ἀποφαίνονται, ὡς καταληπτῶν· ἐφεκτικοὶ δὲ, ὅσοι ἐπέχουσι περὶ αὐτῶν, ὡς ἀκαταλήπτων. h. e. *Jam vero philosophorum aliqui decretis nituntur, alii ab assensu sustinendo nominantur. Decreta quidem habent hi, qui ita res enuntiant, ac si comprehendi possint: sustinent autem assensum hi, qui quasi nihil comprehendi possit, ita de omnibus rebus assensum sustinent.*

(2) *Clamant quidem sæpius, veritatem se invenisse*] Sextus Empiricus Pyrrhon. hypotypos. lib. 1. cap. 14. φίλαυτοί τινες ὄντες οἱ δογμα-

versari, & a recta philosophandi via nimium aberrare arbitrantur: sed cum idem sit omnium clamor, par jactatio, eadem in omnes convicia, incertus animi pendeas, quibus potissimum te adjungas: & postquam singulas opiniones cognoveris, ex incerto incertior fias. Quoniam vero decipi, sapientiæ studium professo valde inhonestum est; turpissimum, in errore deprehendi; propterea bis peccant; & quod rebus incognitis, tamquam cognitis, fidem habentes, in errorem facile inducuntur, & quod domesticorum tantummodo suffragiis probati, quin a ceteris omnibus hebetes, inepti, insani denique vocentur, non laborant. Quæ sane incommoda nullo negotio devitarent, nisi, naturam hominis plus æquo admirati, in sensibus & mentis acie eam facultatem reponerent, qua & veritatem assequi se, & ingentium Dei operum consilium atque rationem penitus intelligere posse confidunt. Enimvero non negaverim, a Deo Optimo Maximo egregii muneris loco vim cogitandi homini tributam esse: qua maxime distamus a feris, qua virtutem, & quæ ex virtute apta est, felicitatem adipiscimur, (1) qua privatas publicasque res optime administramus, qua no-

ματικοὶ, φασὶ δεῖν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἑαυτοὺς προκρίνειν ἐν τῇ κρίσει τῶν πραγμάτων. h. c. *Sibi placentes dogmatici se aliis hominibus in rebus judicandis præferendos esse dicunt.*

(1) *Quæ privatas publicasque res optime administramus*] Idem Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotypos. lib. 1. cap. 22. ἀρκεῖ γὰρ (οἶμαι) τὸ ἐμ-

noſtræ noſtrorumque ſaluti conſulimus: at neque facile concesserim, poſſe nos, quamdiu corporis contubernio ùtimur, & cum perturbationibus luctamur, hoc tantulo ingenio ita verum videre, ut nuſquam labamur, nihil opinemur, nulla veri ſimilitudine illudamur. Laudet Epicurus, quantum volet, ſenſus: rerum judicia in ipſis ponat: contendat etiam, ſi diis placet, ubi ſemel aliquid falſi pro vero ſenſibus probatum ſit, jam omne diſcrimen veri & falſi ſublatum eſſe: (1) Democrito tandem iraſcatur, a quo pleraque ſumſit; quod homo eruditus, & geometriæ peritiſſimus, Solem multis partibus terra majorem eſſe dixerit: ipſe enim bipedalem cenſet, nempe tantum fere, quantus videatur. Accedant reliqui dogmatici, minus inſanientes quam Epicurus; copias omnes contrahant, ut integros incorruptoſque ſenſus, admoni-

ἐμπείρως τε καὶ ἀδοξάστως κατὰ τὰς κοινὰς τηρήσεις τε καὶ προλήψεις βιοῦν, περὶ τῶν ἐκ δογματικῆς περιεργείας καὶ μάλιστα ἔξω τῆς βιωτικῆς χρείας λεγομένων ἐπέχοντας. i. e. *Sufficit itaque, ut arbitror, cum experientia uſu parta, & ita ut dogma nullum ſtatuamus, ſecundum communes obſervationes, & præoccupatas in animis hominum opiniones, vitam degere: de iis vero quæ ex dogmatica curioſitate dicuntur, & quidem nullam vitæ communi utilitatem afferunt, aſſenſum retinere.* Cum Sexto concinit M. Tullius in Lucullo, his verbis: *Itaque & ſenſibus probanda multa ſunt. Teneatur modo illud, non ineſſe in his quicquam tale, quale non etiam falſum nihil ab eo differens eſſe poſſit. Sic quicquid acciderit ſpecie probabile; ſi nihil ſe offeret quod ſit probabilitati illi contrarium; utetur eo ſapiens, ac ſic omnis ratio vitæ gubernabitur. Etenim is quoque qui e vobis ſapiens inducitur, multa ſequitur probabilia, non comprehenſa, neque percepta, neque aſſenſa, ſed ſimilia veri: quæ niſi probet, omnis vita tollatur.*

(1) *Democrito tandem*] Lege Ciceronem libro 1. de Finibus.

nitamque ab iis rationem, ſummos veritatis diſceptatores ac judices eſſe defendant: ego interea, quod ingenii mei tarditatem probe agnoſcam, hiſce naturæ interpretibus hodierno die valere juſſis, ad Academicos & Scepticos, non transfuga, ſed ſpeculator, parumper divertam, ſuſpicioſum, at minime pertinax philoſophorum genus; qui multa de re qualibet in utramque partem diſputantes, vix quicquam ſtatuere aut affirmare audent: ſatiſque ſibi placent cum aliqua probabilia invenerunt, quæ ſequantur, & quorum ope vitam regant: alieno ſiquidem periculo docti, nihil magis cavent, quam ne fallantur, aut fallant. Date mihi hanc veniam, obſecro, Auditores, ut hodierna luce eorum hominum temeritatem atque arrogantiam non ferendam, qui rerum ſublimium atque occultiſſimarum numeris omnibus abſolutam cognitionem profitentur, cum aliorum gravitate ac prudentia comparem, qui, ſolum Deum ſapientem arbitrati, veri comprehenſionem ab homine tollunt, eumque rebus commentitiis, cujuſmodi ſunt pleraque decreta philoſophorum, temere aſſentiri vetant. Non id autem nobis propoſitum eſt, ut oratione hac noſtra, e doctiſſimorum virorum fontibus hauſta, phyſicas quæſtiones exterminari oportere doceamus; quod & per ſe abſurdum eſſet, & muneri noſtro contrarium: verum, ut bona ſpe adoleſcentes, a ſophiſtarum præſtigiis expeditos, in viam ſolidæ

eru-

eruditionis deducamus; ne deinceps ullius auctoritate frangantur, sed libero judicio usi, omnium opiniones cognoscant, de omnibus dubitent, sequantur probabiliora; ac demum, quod M. Cicero solebat, (1) *& refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia parati sint.*

Veteres igitur Physici, quorum vestigiis plurimi etiam recentiorum insistunt, neque naturæ obscuritate, neque rerum cognoscendarum multitudine, neque sensuum ac mentis angustiis deterriti; putaverunt, in homine eam facultatem sitam esse, ut non solum in vita communi, sed etiam in caussis quibus rerum universitas continetur, industria & labore adhibito, quid verissimum esset, eruere, atque invenire posset. Speraverunt scilicet id quod optabant; & cum se discendi quærendique delectationi toto animo dedidissent; hujusque gratia, omnia quæ vulgus permagni æstimat, contemsissent, visi sunt sibi uberrimum vigiliarum & duritiæ fructum retulisse, veritatis inventionem. Unusquisque propterea, quæ privatim cogitaverat, in medium proferebat: & quamquam inter ipsos nulla esset opinionum & sententiarum concordia, ea tamen re non admonebantur, ut humanam infirmitatem reputantes, ingenio suo diffidere inciperent: sed (2) tamquam concilio Jovis interfuissent,

(1) Tuscul. Quæst. lib. 2.

(2) *Tamquam concilio Jovis interfuisent*] Cicero lib. 1. de Natura deorum: *Tum Vellejus fidenter sane, ut solent isti, nihil tam verens,*

ſent, ita de rerum principiis, de cæli natura & proprietatibus, de ſtellarum magnitudine, de fato, de diis immortalibus apud imperitum vulgus diſſerebant. Quapropter Epicurus ille, qui, naturæ arcana a ſe penitus introſpecta, magnifice gloriabatur, ita deſcribitur a Lucretio lib. 1. v. 69.

Quem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compreſſit cælum, ſed eo magis acrem
Virtutem irritât animi, confringere ut arcta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.
Ergo vivida vis animi pervicit, & extra
Proceſſit longe flammantia mœnia mundi:
Atque Omne immenſum peragravit mente, animoque:
Unde refert nobis victor quid poſſit oriri,
Quid nequeat; finita poteſtas denique cuique
Quanam ſit ratione, atque alte terminus hærens.

Ut igitur ad hominem ex longinqua peregrinatione domum reverſum amicorum concurſus fieri ſolent; ex quo nimirum ſitus urbium, fluminum opportunitates, animalium & ſtirpium varietatem, templorum ædiumque privatarum ſpeciem, populorum mores, mulierum formas, & id

rens, quam ne dubitare aliqua de re videretur: tamquam modo ex deorum concilio, & ex Epicuri intermundiis deſcendiſset; Audite, inquit, &c. Horatius Ode 25. lib. 3. *quibus*

Antris egregii Cæſaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inſerere, & concilio Jovis?

Hujuſmodi philoſophos Ariſtophanes ἐν νεφέλαις v. 225. ἀεροβατοῦντας appellat, Socratem ipſum de ſe ita loquentem inducens: ἀεροβατῶ, καὶ περιφρονῶ τὸν ἥλιον. *in aere incedo, & Solem ſic intuor.*

& id genus alia cupidiſſime ſciſcitantur; ita philoſophos e cæli regionibus nuper ad terram delapſos, vel potius edormientes, juventus adibat, interrogatura, (1) quæ Lunam gentes incolerent, quod pondus aſtrorum, quæ figura eſſet, qui planetarum ordo inter ſe. utrum ſidera inerrantia, quemadmodum in aqua piſces, per tenuiſſimum ætherem ſuopte motu ferrentur, an ab ipſo cælo circumacta & orirentur, & occiderent: munduſne converſione ſua concentum ederet; atque utrum finibus contineretur, anne omnino interminatus eſſet. Ad quæ omnia viri ſapientes, ore duriſſimo, contractoque ſupercilio ſtatim reſpondebant, ita rem quamque definientes, ut diſcipulis auctoritate commotis omnem

(1) *Quæ Lunam gentes incolerent*] Lunam, & ſtellas reliquas, perinde ac tellurem noſtram, incoli & habitari, plurimi veterum opinati ſunt; Orpheus in primis, & Pythagorei Ocellus Lucanus, Philolaus Crotoniates, Nicetas Syracuſius, Occetes, Empedocles: tum Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Ariſtarchus, Archelaus, Anaxarchus, Xenophanes, Democritus, Heraclitus, Metrodorus Chius, Leucippus, Epicurus, & eum ſecutus Metrodorus Lampſacenus: Diogenes Apolloniates, Zeno Eleates, Seleucus, Plato, & e Platonicorum grege non pauci: ut ſatis conſtat ex Ariſtotele, Diogene Laertio, Plutarcho, Æliano, M. Tullio, Alexandro Aphrodiſæo, Irenæo, Auguſtino, Hieronymo, Theodorito, Joanne Stobæo, Simplicio, Philopono, Suida, & aliis. Nonnullis etiam recentiorum (ſerio ne an joco, non facile dictu eſt) hanc doctrinam tueri placuit: in quibus numerantur Nicolaus Cuſanus, Jordanus Brunus, Tycho Brahe, Thomas Campanella, Guilelmus Gilbertus, Renatus Carteſius, ejuſque ſectatores: præterea Keplerus, Galilæus, David Fabricius, Gaſſendus, Huygenius, Robertus Flud, Nevvtonus, Burnettus, Bælius, Lockius, Fontenellius, & alii; de quibus conſule, ſi libet, virum celeberrimum Jo. Albertum Fabricium Bibliothecæ Græcæ lib. 1. cap. 20.

mnem contradicendi libertatem eriperent. Quos autem ab ipsis dissentire cognovissent, hos in physicis plane plumbeos, & ludibria verius, quam philosophos esse affirmabant. Videtis, nisi fallor, Auditores, confidentiam hominum atque audaciam: cujus utinam hoc nostro tempore sublatum esset exemplum. Occurrunt enim in plateis, in tabernis, in angiportis, qui, quasi conjuratione facta, suo quodam jure sapientiam vindicent; (1) *qui esse primos se omnium rerum velint, nec sunt*; qui nihil metuunt magis, quam ne aliquid nescire, aut ulla de re dubitare existimentur. A quorum quidem consuetudine me vehementer abhorrere non dissimulabo; id enim mihi persuasi, præclare actum iri nobiscum qui philosophiæ studiis delectamur, si in tanta rerum caligine, judiciorumque imbecillitate, vel exiguam veri scintillam umquam eliciamus, quod extra opinionum aleam positum sit, & quod labefactari disputando non possit. De vero enim hujusmodi, consensus esse debet non vulgi, sed eorum qui sapientes habentur. id enim tantummodo verum fuerit quod sanis & cordatis omnibus videbitur. Nam si quod tu verum arguis, ille falsum ostendat: si utraque sententia probabilibus argumentis fulta sit: cur tibi, quæso, de veritatis inventione blandiaris? cur fidem facere postules? cur tibi impudenter arroges, qua de re litem alius intendit, homo

(1) *Qui esse primos se*] Terentius Eunucho A. 2. Sc. 2. v. 17.

perinde ac tu, & liber, & sanus, & philosophus?

At unam modo rem in physicis mihi monstrari velim, de qua omnium philosophorum idem sit judicium, constans, atque perpetuum. Quid motu evidentius, quid illustrius, quid magis exploratum, si sensus in consilium adhibeas? videmus enim, stellas inerrantes atque planetas assidua rapi vertigine; litora æstu maris reciproco modo contegi, modo nudari; plantas adolescere, atque a minimo semine in altitudinem tolli; animalia omnis generis hac & illac vagari, ut sibi cibum & latibulum quærant; denique nihil usquam consistere: inventus tamen est Zeno Eleates, vir acutus, (1) qui motum aut esse, aut esse posse pernegaret: quique παράδοξον hoc suum iis argumentis muniret quæ inexplicabilia viderentur. Zenoni autem consenserunt (2) Parmenides atque Melissus, non infimæ classis philosophi, qui docuerunt, Id omne quod esset, unum esse, motus etiam ac mutationis expers: præterea (3) Diodorus Cronus.

Commune Peripateticorum decretum est, Omnia in rerum universitate corpora ita conferta & stipata esse, ut nullus Inani locus relinquatur: Peripateticis de hac re suffragatur Cartesius. Democritus contra, eumque secutus Epicurus omni

ope

(1) Vide Aristotelem lib. 6. Physicorum cap. 9.

(2) *Parmenides atque Melissus*] Hujus rei testis locuples Aristoteles Physicorum lib. 1. capp. 3. & 4.

(3) *Diodorus Cronus*] Id tradit Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 3. cap. 8.

ope Inane defendunt; ajunt enim, Sublato Inani e rerum natura, motum quoque funditus interire. Utraque conclusio validissimis rationibus confirmatur: neutra tamen vim adversariorum sustinere potest: neque satis apparet, quæ potissimum eligenda, quæ rejicienda sit.

Jam ad alia transeamus. Philosophi quidam Galli, excellenti ingenio atque doctrina, præsertim vero scriptor celeberrimus qui Artem Cogitandi monumentis litterarum mandavit, id tamquam certissimum δόγμα ponunt; Doloris, voluptatis, sitis, famis, reliquarum item cupiditatum affectionumque nostrarum in animis consignatas notiones, quas ipsi ἰδέας appellare amant, obscuras esse atque confusas; cujus etiam rei caussas diligenter persequuntur. Quid ad hæc Cyrenaici præceptore Aristippo? Hi nimirum, si (1) M. Tullium audimus, testem idoneum, tantum ab hac sententia abhorrebant, ut contra, Ea se sola percipere dicerent quæ tactu intimo sentirent, dolorem videlicet ac voluptatem: in quo tactu solo putabant veri esse judicium, quia sen-

(1) *Si M. Tullium audimus*] Ejus verba sunt in Lucullo: *Quid de tactu, & eo quidem quem philosophi interiorem vocant, aut doloris, aut voluptatis? in quo Cyrenaici solo putant veri esse judicium, quia sentiatur. Poteſtne igitur quiſquam dicere, inter eum qui doleat, & inter eum qui in voluptate sit, nihil interesse? aut, ita qui sentiat, non apertissime insaniat?* & alio ejusdem libri loco: *Quid Cyrenei videntur, minime contemti philosophi? qui negant esse quicquam quod percipi possit extrinsecus: ea se sola percipere quæ tactu intimo sentiant, ut dolorem, & voluptatem: neque se, quo quid colore, aut quo sono sit, scire, sed tantum sentire, affici se quodammodo.*

sentiretur: negabant autem esse quicquam quod percipi posset extrinsecus. Ipsi quoque (1) Pyrrhonii, qui de rebus obscuris nullum decretum ponebant, sensui tamen caloris & frigoris, & harum similibus affectionibus, tamquam per se cognitis, assentiebantur.

Claudius Galenus, vir profecto maximus, neque solum medicinæ, verum etiam omnis liberalis doctrinæ studiis florentissimus; quem aridi & pusilli homunciones, a solida eruditione prorsus imparati, & (2) *rem compacto agentes, quasi in Velabro olearii*, hoc nostro tempore adeo contemnunt; libros de Usu Partium humani corporis, pulcherrimos atque utilissimos conscripsit: in quibus (3) Dei providentiam extollit, quæ cum alias mundi partes, tum præcipue singula hominis membra admirabili plane sapientia, incredibilique sollertia molita sit. Quemadmodum vero Galenus hanc pietatem (4) e Stoicorum libris hauserat; ita pleros-

(1) *Pyrrhonii*] Sex. Empiricus Pyrrh. hypotyp. lib. 1. cap. 7. *τοῖς γὰρ κατὰ φαντασίαν κατηναγκασμένοις πάθεσιν συγκατατίθεται ὁ Σκεπτικός· οἷον, οὐκ ἂν εἴποι θερμαινόμενος ἢ ψυχόμενος, ὅτι δοκῶ μὴ θερμαίνεσθαι ἢ ψύχεσθαι.* i. e. *Scepticus iis quibus per phantasiam cogitur affici, assentitur. Exempli gratia, quum calefit, aut frigefit, nequaquam dixerit, Puto me non calefieri, aut frigefieri.* Porro, quo potissimum differret Cyrenaicorum opinio a Scepticorum doctrina, ostendit idem Sextus cap. 31. ejusdem 1. libri.

(2) *Rem compacto agentes*] Plautus Capteiveis A. 3. Sc. 1. v. 29.

(3) *Dei providentiam extollit*] Isaacus Casaubonus Epist. 258. *Galenum, inquit, vocari ἄθεον miror, virum tam assiduum in sapientia Dei prædicanda. Ego illum eo maxime nomine dignum laude, & æterna prædicatione semper judicavi.*

(4) *E Stoicorum libris*] Vide Ciceronem lib. 2. de Natura deorum, & lib. 3. de Finibus B. & M.

rosque Anatomen professos astipulatores habuit. Sed ecce tibi somniorum amator Epicurus, qui hæc minime probet, neque se ineptire, sed egregie sapere arbitretur, cum docet, (1) Non esse oculos, aures, linguam, manus, crura, pedes, & ea quæ sunt intus in corpore, propter eo-

(1) *Non esse oculos, aures*, &c.] Absurdam hanc Epicuri doctrinam ita exponit Lucretius lib. 4. v. 821.

Istud in his rebus vitium vehementer, & istum
Effugere errorem, vitareque præmeditator,
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Prospicere ut possimus; & ut proferre viai
Proceros passus, ideo fastigia posse
Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porro validis ex apta lacertis
Esse, manusque datas utraque a parte ministras,
Ut facere ad vitam possimus, quæ foret usus.
Cetera de genere hoc, inter-quæcumque-pretantur,
Omnia perversa præpostera sunt ratione.
Nil adeo quoniam natum est in corpore, ut uti
Possemus, sed quod natum est, id procreat usum:
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata;
Nec dictis orare prius, quam lingua creata est:
Sed potius longe linguæ præcessit origo
Sermonem: multoque creata sunt prius aures,
Quam sonus est auditus: & omnia denique membra
Ante fuere, (ut opinor) eorum quam foret usus.
Haud igitur potuere utendi crescere caussa.
At contra conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus, fœdareque membra cruore,
Ante fuit multo, quam lucida tela volarent.
Et volnus vitare prius natura coegit,
Quam daret objectum parmai læva per artem.
Scilicet & fessum corpus mandare quieti
Multo antiquius est, quam lecti mollia strata.
Et sedare sitim prius est, quam pocula, natum.
Hæc igitur possent utendi cognita caussa
Credier, ex usu quæ sunt vitaque reperta.
Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa

Nata,

corum uſum a diis immortalibus homini tributa : quoniam ſcilicet hujuſmodi membra prius nata ſint , quam eſſet uſus videndi , audiendi , loquendi , contrectandi , ambulandi , atque ſpirandi : ſed potius , cum corpus humanum (ut reliqua omnia , ipſius Epicuri judicio) fortuito atomorum concurſu effectum eſſet , inveniſſe poſtea homines membrorum uſum , quæ ipſis nullo deorum conſilio aut beneficio contigiſſent. Adverſus quod opinionis portentum plura diſputat Chriſtianus auctor Lactantius in libro de Opificio Dei.

Nihil autem magis miremini, Auditores, quam quod idem Epicurus Geometriam, Græcorum ingeniis tantopere excultam, ſummoque in honore apud ipſos ſemper habitam, omnino contemſerit; quod ſcilicet geometricas rationes, quæ non perſuadent, ſed vim afferunt in docendo, a falſis initiis profectas diceret. Tanta vero fuit hominis auctoritas (incertum quibus artibus comparata; neque enim aut eloquentia, aut ſubtilitate differendi valebat) ut (1) Polyænum, familiarem ſuum, magnum mathematicum, in eamdem ſententiam ſecum trahere potuerit, ut eum temporis quod in hujuſmodi ſtudiis conſum-

Nata , dedere ſua poſt notitiam utilitatis :
Quo genere in primis ſenſus , & membra videmus .
Quare etiam atque etiam procul eſt , ut credere poſſis ,
Utilitatis ob officium potuiſse creari .

(1) *Polyænum*] Cicero in Lucullo : *Quid Polyænus , qui magnus mathematicus fuiſse dicitur ? is poſteaquam Epicuro aſsentiens totam geometriam eſse falſam credidit , num illa etiam quæ ſciebat , oblitus eſt*

ſumſiſſet, pœniteret. Porro id Epicuro cum Pyrrhoniis philoſophis commune erat; quorum argumenta ad Geometriam evertendam collegit atque explicavit Sextus Empiricus libro 3. adverſus Mathematicos.

Dies me deficeret, ſi ea ſingillatim perſequi oratione vellem quæ cum a nonnullis philoſophorum vera ac manifeſta judicata fuiſſent, aliis tamen æque doctis dubia, falſa, inepta, ridicula viſa ſunt. Quod pulchre Lucianus ille Samoſatenſis duobus verſiculis comprehendit:

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διαχεκριμένον ἐστὶ νόημα·
Ἀλλ' ὃ σὺ θαυμάζεις, τοῦθ' ἑτέροισι γέλως.

ſcilicet:

Haud in confeſſo eſt placitum mortalibus ullum:
Sed tibi quod mirum eſt, ridiculum eſt aliis.

Cum igitur tam facile contingat, homines hallucinari, dum ſibi quiſque favet in cogitando, & ſua nimis amplexatur atque oſculatur; non injuria (1) M. Tullius Clitomacho credidit ſcribenti, *Herculis quemdam laborem exantlatum a Carneade*, novæ Academiæ principe, a quo ipſe Clitomachus fuerat inſtitutus, *quod ut feram & immanem belluam, ſic ex animis noſtris aſſenſionem, ideſt opinationem, & temeritatem extraxiſſet*. Jam enim tempus eſt, ut Dogmaticorum vanitate ſatis conſiderata, ad Academicos & Scepticos veniamus.

Academia originem duxit a Socrate, qui, ut ſophiſtas errore inflatos, & omnium rerum ſcientiam

(1) In Lucullo.

tiam professos, urbane retunderet, Id solum se scire affirmabat, (1) nullam rem sibi cognitam esse. *Ideo dictus εἴρων*, teste Quinctiliano Institut. Orator. lib. 9. cap. 2. *idest agens imperitum, & admirator aliorum, tamquam sapientum.* Porro cum hæc inscitiæ confessio philosophis a Socratis disciplina profectis minus placuisset, ac diu sine honore jacuisset, Arcesilam tandem, sive Arcesilaum, Pitanæum ex Æolide, acerrimo ingenio virum, defensorem invenit. Hic vero (2) ne illud quidem, quod unum fuerat a Socrate exceptum, certo sciri posse ajebat, Nos videlicet nihil scire. Tantis enim tenebris mentem hominis obsitam & circumfusam esse, ut vim suam penitus ignoraret, ac etiamsi forte fortuna in verum incideret, tamen, illud verum esse, minime asseverare posset: quod nimirum nulla esset propria veri & falsi nota. Adversus omnium opiniones disputabat: &, cum vera sustulisset,

veri-

(1) *Nullam rem*] Ex earum puta rerum genere de quibus Physici disputare solent. Nam ceteroqui multa feruntur Socratis præcepta Ethica, Oeconomica, Politica.

(2) *Ne illud quidem* &c.] Neque secum ipse pugnabat Arcesilas hac enuntiatione: non enim id ponebat tamquam δόγμα firmum, & stabile, quod omnem contradicendi libertatem tolleret; sed potius tamquam *ἀνθρωπείου πάθους ἀπαγγελίαν*, i. e. *affectionis humanæ significationem*; quod nimirum sibi videretur, nos nihil scire; ne illud quidem scire nos, *nos nihil scire*. Porro hujusmodi pronuntiata, ut & omnes Scepticorum voces assensum tollentes, non inepte comparat Sex. Empiricus lib. 1. Pyrrh. hyporyp. cap. 28. cum medicamentis vim purgandi habentibus, quæ *οὐ μόνον τοὺς χυμοὺς ὑπεξαιρεῖ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὰ τοῖς χυμοῖς συνεξάγει. non solum humores corpore extrahunt, sed etiam semetipsa cum humoribus expellunt.*

verisimilia & probabilia inducebat, quibus perinde in vita atque in philosophia utebatur. Ab (1) Arcesilæ successoribus hanc de rebus omnibus dubitandi consuetudinem, quasi per manus traditam, Carneades accepit: ab eoque novis cogitatis emendata & aucta, postremo ad Philonem atque Antiochum pervenit. Scholæ vero faciem Antiochus non parum immutavit, qui cum veterem Academiam, ut fuerat a Socrate instituta, se instauraturum polliceretur, in Stoicorum decretis, quorum assiduo convicio premebatur, tandem acquievit. Hinc inusitata quædam, & sui prorsus dissimilis Academia prodiit, tamquam (2)

Diversum confusa genus panthera camelo.

Hactenus de Academicis: jam de Pyrrhoniis, quos & Scepticos vocant, nonnulla dicamus. Pyrrhoniorum secta nomen & originem debet Pyrrhoni Eleo Plistarchi filio, qui, e pictore philosophus, Drysone primum, seu potius Brysone, ut contendit Menagius ad Diogenem Laertium, deinde Anaxarcho Abderite præceptore usus est. Sed eorum postea, & quorumlibet dogmaticorum auctoritate contemta, nihil certo sciri posse affirmavit, & in utramque partem de omni re proposita disputare instituit: neque hoc tamen ipsum tamquam plane certum docuit, neque in vita communi Scepticum egit (quod aliqui falso tra-

(1) *Arcesilæ successoribus*] Arcesilam audivit Lacydes, Lacydem Evander, Evandrum Egesinus, qui Carneadis magister fuit. Testes Diogenes Laertius, & Cicero in Academicis Quæstionibus.

(2) Horatius Epist. 1. lib. 2. v. 195.

diderunt); sed legibus & consuetudinibus patriis obtemperans, vitam ad ultimam senectutem tranquille ac suaviter produxit. Ab ejus disciplina profecti sunt Timon Phliasius, qui cum alia plura, tum Sillorum tres libros conscripsit, contumeliosum & petulans poematis genus; in quibus, ut Scepticum hominem decuit, philosophos omnes qui certi aliquid ponebant quod tuerentur, veteris comœdiæ licentiam imitatus, probris & maledictis vexavit: Hecatæus Abderites, Eurylochus, Nausiphanes Tejus, quem ab Epicuro auditum ferunt, & alii nonnulli. Pyrrhonis autem sectatores (1) appellati sunt etiam *Sceptici* ἀπὸ τοῦ σκέπτεσθαι, *a considerando*, unde σκέψις, *consideratio*, quod nullum considerandi finem facerent, & nihil statuerent: nec non *Ephectici*, παρὰ τὸ ἐπέχειν περὶ τῶν πραγμάτων, καὶ δογματίζειν αὐτὰ ἀκατάληπτα, ut placet Suidæ: i. e. *a retinendo assensu de rebus, docendoque, eas comprehendi non posse:* item *Zetetici*, ἀπὸ τοῦ ζητεῖν, *a quærendo & investigando*, unde ζήτησις, ζήτημα, *quæstio*; quod semper quærerent, sine ulla veri inveniendi spe: denique *Aporetici*, ἀπὸ τοῦ περὶ παντὸς ἀπορεῖν; *quod* scilicet *de omni re dubitarent*. (2) Cum vero Pyrrhonis discipuli e vita excessissent, ejus disciplina diutius abjecta & intermissa jacuit, donec illam Ptolemæus Cyrenæus, a mortuis, ut ita dixerim, excitaret. Hujus auditores fuerunt

(1) *Appellati sunt etiam Sceptici*] Vide Sex. Empiricum Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 3.

(2) *Cum vero*] Diogenes Laertius lib. 9. in vita Timonis.

runt Dioſcorides Cyprius, Niolochus Rhodius, Euphranor Seleucenſis, & Praylus e Troade. Euphranorem porro Eubulus Alexandrinus audivit: ab hoc inſtitutus eſt Ptolemæus Alexandrinus, cujus e ſchola Sarpedon & Heraclides prodierunt. Heraclidis Æneſidemus Gnoſſius diſcipulus fuit, plurium librorum auctor, qui ad Pyrrhonis doctrinam illuſtrandam pertinebant. (1) Hic, e Scepticorum præceptis non modo ἀφασίαν, καὶ ἀπραξίαν, i. e. *abſtinentiam ab affirmando, et vacuitatem perturbationis*, ut olim Timon, verum etiam ἡδονὴν, *voluptatem* plane conſequi, ajebat. Æneſidemum præceptorem habuit Zeuxippus Polites, hunc Zeuxis ὁ γωνιόπους, ita dictus quod ſtrabo eſſet, Zeuxin Antiochus Laodicenſis. Antiochi auditores fuerunt Menodotus Nicomediæ natus, medicus Empiricus, & Theodes Laodicenſis. Menodotus inſtituit Herodotum Tarſenſem: Herodoto magiſtro uſus eſt Sextus Empiricus, quo auctore etiam hac noſtra ætate circumferuntur πυῤῥωνιῶν ὑποτυπώσεων, ἢ σκεπτικῶν ὑπομνημάτων βιβλία γʹ, *Pyrrhoniani Compendii, ſive Inſtitutionum Scepticarum, libri tres:* præterea, πρὸς τοὺς μαθηματικοὺς ἀντιῤῥητικοὶ λόγοι δέκα, *adverſus Mathematicos*, nempe diſciplinarum doctores, *libri decem*. Poſtremo, Sexti auditor fuit Saturninus Cytheneus, & ipſe Empiricus. Ceterum, Pyrrhonis, quemadmodum & Ariſtonis, & Herilli de virtute ſententiam, ſuo

C 2 tem-

(1) *Hic, e Scepticorum præceptis*] Teſtis Euſebius lib. 14. Præparat. Evangelicæ.

tempore jampridem explosam fuisse, testatur Cicero lib. 1. de Officiis; quod *rerum* nullum *dilectum reliquissent, ut ad officii inventionem aditus esset*. (1) Ætate demum Juliani Imperatoris Pyrrhoniam disciplinam obsoletam, & oblivione pæne sepultam fuisse, tum Pyrrhoniorum plerosque libros intercidisse, ex fragmento quodam operis ipsius Juliani satis constat.

Duas autem gravissimas caussas Academici & Sceptici habuere, quamobrem certam absolutamque scientiam e medio tollerent: sensuum (2) cum externorum tum intimorum infirmitatem, ac rerum ipsarum cognoscendarum obscuritatem. Cum enim Veritas nihil aliud sit, quam convenientia rei perceptæ cum judicio mentis percipientis; multa propterea sunt quæ cognitionem dubiam atque incertam faciant. Ac primum omnium, ad veritatem obtinendam, scire nos oporteret, species aut imagines corporum extrinsecus advenientes, ((3) si tamen ullæ sunt hujusmodi

(1) Idem lib. 3. de Finibus: *Quæ adhuc, Cato, a te dicta sunt, eadem, inquam, dicere posses, si sequerere Pyrrhonem, aut Aristonem - - - - - - - - Hos ne igitur laudas, & hanc eorum sententiam sequi nos censes oportere? Minime vero istorum quidem, inquit. Cum enim virtutis hoc proprium sit, earum rerum quæ secundum naturam sint, habere dilectum; qui omnia sic exæquaverunt, ut in utramque partem ita paria redderent, uti nulla selectione uterentur, virtutem ipsam sustulerunt.* Loquitur apud Ciceronem Cato, Stoicorum præceptis addictus.

(2) *Sensuum cum externorum* &c.] Ob hasce duas caussas, & ipse Aristoteles lib. 2. Metaphysic. cap. 1. fassus est, difficilem admodum esse adeptionem veritatis.

(3) *Si tamen ullæ sunt hujusmodi imagines*] Rerum simulacra non solum esse, verum etiam corporea esse, ac de corporum superficie abra-

modi imagines) (1) omnino ſimiles eſſe corporibus unde prodeunt. Deinde nobis exploratum eſſe deberet, aerem, vel aliud corpus interjectum, per quod rerum ſimulacra tranſeunt, nihil iiſdem officere, quominus inviolata & integra ad ſenſus ipſos perferantur. Tum certo ſciendum eſſet, a ſenſibus, poſtquam imagine rei commoti atque excitati fuerint, fidem omnino ſervatam, eaque in cerebro, miniſterio nervorum, veſtigia impreſſa fuiſſe, quæ rei ſpeciem accurate in ipſo deſcribant. Neque minus cerebri fidem manifeſtam & perceptam eſſe oporteret, dum ab eo mens admonetur. Poſtremo illud vel maxime conſtare deberet, mentem a cerebro admonitam, certam & ſtabilem de re objecta ſententiam tuliſſe. Hæc autem omnia ita comparata ſunt, ut nullo ſtudio, nulla induſtria philoſophus quantumvis acutus argumenta invenire poſſit quibus eorum veritatem oſtendat.

Neque enim rerum imagines rebus ipſis omnino ſimiles eſſe contingit; quis enim dixerit, ſimulacrum Arboris (ut hoc potiſſimum exem-

plo

abraſa per totum orbem volitare, pluribus diſputat Lucretius lib. 4.

(1) *Omnino ſimiles eſse corporibus unde prodeunt*] Sex. Empiricus lib. 1. cap. 7. Pyrrh. hypotyp. ὥσπερ γὰρ ὁ ἀγνοῶν μὲν Σωκράτην, εἰκόνα δὲ τούτου θεασάμενος, οὐκ οἶδεν εἰ ὁμοία ἐστὶν ἡ εἰκὼν τῷ Σωκράτει· οὕτω καὶ ἡ διάνοια τὰ μὲν πάθη τῶν αἰσθήσεων ἐποπτεύουσα, τὰ δὲ ἐκτὸς μὴ θεωροῦσα· οὐδὲ εἰ ὅμοιά ἐστι τὰ τῶν αἰσθήσεων πάθη τοῖς ἐκτὸς ὑποκειμένοις εἴσεται. i. e. *Quemadmodum enim qui ignorat quidem Socratem, ſed ejus imaginem conſpexit, neſcit an ſimilis ſit imago Socrati: ſic & intellectus paſſiones quidem ſenſuum ſubaſpectans, externa autem non intuens, ne hoc quidem ſciet, an paſſiones ſenſuum externis ſubjectis ſimiles ſint.*

plo utamur) nihil omnino ab Arbore ipſa, quam exprimit, diſcrepare? Arbor profecto videri ac manibus tangi poteſt, ſolida eſt, neque loco movetur: contra, ſimulacrum Arboris aciem oculorum fugit, ac tactum reſpuit, cum tenuiſſimum ſit, maximeque fluxum, ac mobile. Demus tamen, poſſe rerum naturas, hujuſcemodi imaginibus penitus declarari; nonne corpus quod inter ſenſum ac rem objectam poſitum eſt, varias mutationes accipere ſolet? Non alia certe cauſſa eſt, cur earumdem rerum colores, alii nobis veſperi, alii ſub meridiem videantur: & cur olim purpura Tyria (quod teſtatur (1) Julius Pollux in Onomaſtico) Solis radiis expoſita, hilarius effloreſceret, in umbra vero nitorem prorſus amitteret. Mare item, ſi longe ſpectetur, adventu diei purpuraſcit, tempeſtate ingruente nigreſcit, plerumque cæruleum apparet. Eodem pacto, pro vario lucis appulſu, item pro diverſo oculi poſitu, atque aſpectu, mutari ſolent colores in opalo gemma, in collis columbarum, in bullis quas pueri excitant ex aqua ſaponi admixta, in ſegetibus vento fluitantibus, in agro piſis conſito, nunc ſecundum longitudinem, nunc oblique ſpectato, in ſericis denique villoſis: quæ res omnes a Latinis propter-

(1) Julius Pollux lib. 1. Onomaſtici cap. 4. χαίρει δὲ, inquit, ἡλίῳ ὁμιλοῦσα ἡ πορφύρας ἡ βαφή. καὶ ἡ ἀκτὶς αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. i. e. *Tinctura vero purpuræ Solem amat; etenim hujus illuſtrata radiis majorem lætioremque ſplendorem purpureo colore coruſcantem a ſupero igne concipit.*

pterea *versicolores* appellantur. Sexcenta sunt alia generis ejusdem.

Quod ad sensum attinet, est quidem sensus affectio, qua inviti commovemur, atque, ut Pyrrhonii loquuntur, πάθος ἀβούλητον: organa vero sensuum nullum judicium de rebus exercent, neque in ipsis veritas, aut falsitas locum habere potest: tantummodo rerum imagines accipiunt, & quid sibi appareat, summa fide menti exponunt: quemadmodum vero varias notiones (1) componere atque dividere, ita judicare solius mentis officium est. Quapropter sensus quilibet cum Sceptico philosopho non inepte comparari potest, qui, ut ait Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 7. τὸ ἑαυτῷ φαινόμενον λέγει, καὶ τὸ πάθος ἀπαγγέλλει τὸ ἑαυτοῦ ἀδοξάστως, μηδὲν περὶ τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων διαβεβαιούμενος. i. e. *quid sibi videatur, dicit, & affectionem quam sentit, annuntiat, sine ulla prorsus opinatione; nihil de iis quæ extra sunt rebus affirmans.* Cum igitur sensuum, testimonium sit, non judicium, age vero, quam illud testimonium sit stabile, consideremus. Profecto, sensus ne in uno quidem homine semper eosdem invenimus, nedum in pluribus. Non idem est visus in juvene atque in sene: (2) non eadem utrique jucunda & molesta sunt. *Lurida fiunt, quæcumque tuentur arquati,* ut

(1) *Componere atque dividere*] Vide Aristotelem Metaphysicorum lib. 6. cap. 3. & lib. 9. cap. 13.

(2) Horatius Epist. 1. lib. 1. v. 4. *Non eadem est ætas, non mens.*

Por-

ut ait Lucretius lib. 4. v. 333. nempe morbus immutat aſpectum. (1) Formoſæ videntur amatoribus eæ mulieres quæ inſigni aliquo corporis vitio laborant. Amor ſcilicet loliginem oculis offundit. In pluribus autem hominibus quanta membrorum varietas eſt, quibus ad ſentiendum utuntur! norunt id medici, qui ea diſſecta & aperta viderunt. Ex quo efficitur, ſenſuum quoque ipſorum diſſimilitudinem quamdam eſſe. Nihil igitur mirum, ſi ea quæ in omnium aſpectum incurrunt, diverſa tamen ſingulis haud raro videantur: ut propterea neceſſe ſit, ipſorum experimentorum fidem, quæ firmiſſima & certiſſima eſſe deberet, interdum labare. Audite, quæſo, Senecam Naturalium Quæſtionum lib. 7. cap. 11. *Illo ipſo tempore*, inquit, *quo* (cometæ) *apparent, inter ſpectantes de habitu illorum non convenit: ſed prout cuique acrior acies aut hebetior, ita dicit aut lucidiorem eſſe, aut rubicundiorem, & crines aut in interiora deductos, aut in latera diviſos*. Porro, quemadmodum difficile invenias duos tantum homines eadem omnino facie,

Cur autem ſenes præterita tempora mirentur, & laudibus extollant; præſentia vero deſpiciant, atque accuſent, copioſe ac eleganter oſtendit Balthaſſar Caſtilioneus initio libri 2. de Aulico: quem locum ſi quis legerit, operæ pretium faciet; plurima enim pulcherrima, & huc ſpectantia continet.

(1) *Formoſæ videntur*] Lucretium conſule ſub finem libri quarti, & Horatium Sat. 3. lib. 1. v. 38. Ideo ſervus ille apud Terentium Eunucho A. 2. Sc. 1. v. 19. ſic exclamat: *Dii boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier Ex amore, ut non cognoſcas eumdem eſſe?*

cie, iisdem omnino oris lineamentis, cujusmodi erant Menæchmi illi Plautini, (1)

Ita forma simili pueri, uti mater sua
Non internosse posset, quæ mammam dabat,
Neque adeo mater ipsa, quæ illos pepererat;

quod si aliquando forte contigerit, in prodigiis habetur; sic evenire vix potest, ut in uno atque altero homine par omnino sit oculorum, aurium, viscerum, ac præcipue cerebri conformatio. Quod quidem cerebrum, arx illa mentis, cogitationumque officina, varios magnitudinis modos obtinet; pro figura scilicet, atque ambitu capitis, in quo continetur. Plurimi autem refert, humani animi quali in domicilio locati sint: nec parum sane momenti habet ad ingenii bonitatem, rationis perfectionem, vimque memoriæ ipsa corporis, & singulorum viscerum temperatio. E sensuum igitur, ac (2) cerebri varietate miram judiciorum discrepantiam exsistere necesse est: unde tritum illud vulgi sermone proverbium, *Quot capita, tot sententiæ*. (3)

Tandem animus hominis, qui sensibus utitur, tamquam nuntiis rerum, atque interpretibus:

(1) Plautus prologo Menæchmorum, v. 19. Contra M. Tullius in Lucullo, *Fac enim*, inquit, *antiquos illos Servilios, qui gemini fuerunt, tam similes quam dicuntur: num censes etiam eosdem fuisse? non cognoscebantur foris; at domi: non ab alienis; at a suis.*

(2) *Ac cerebri varietate*] Vide Galenum τέχνης ἰατρικῆς, sive Artis Medicæ, cap. 12. & sequentibus.

(3) Inter hominem & hominem differre plurimum, copiose disputat Sex. Empiricus Pyrrhon. hypotyp. lib. 1. cap. 14. ἐν δευτέρῳ τῷ ἐποχῆς τρόπῳ.

& ad quem demum pertinet veri falſique judicium: quomodo exploratum habebit, ſe illorum teſtimonio haudquaquam circumveniri, aut in errorem induci? quomodo cognoſcet, rem ſibi ſicuti eſt, enarrari? cum ipſe ſui naturam ignoret, neque ſcire poſſit, quibus vinculis cum corpore conjungatur, qua ratione ad ejus motum moveatur, & utrum e rerum imaginibus ſibi extrinſecus oblatis veritatem ipſi colligere liceat, necne. Cum igitur humani animi natura penitus abſtruſa ſit, ignotæ, quæ naturam conſequuntur, proprietates, (1) jam veri & falſi regula nulla eſſe videtur, ad quam judicia rerum dirigantur: adeoque omnia philoſophorum de rebus obſcuris decreta, ejuſmodi fere ſunt, ut everti diſputatione poſſint.

Hactenus de ſenſuum atque intellectus infirmitate dictum eſt: nunc de rerum cognoſcendarum obſcuritate paucis agamus. Itaque ſi res ipſas conſiderare aggrediamur, inveniemus, duabus potiſſimum de cauſſis, ad intimam earum cognitionem nobis præcluſum eſſe aditum: nimirum quod continenter labantur, & fluant omnia, neque quicquam ſit in univerſo, quod vel minimo temporis puncto eumdem omnino ſtatum retineat: deinde quia nihil ſciri plene ac perfecte poteſt, quin una ſciantur reliqua omnia. Ac Heraclitus quidem rerum inconſtantiam & mu-

(1) *Jam veri & falſi regula* &c.] Vide Sex. Empiric. lib. 2. cap. 5. ſæpius memorati operis.

mutabilitatem ſapienter flumini comparabat: ajebat enim, qui bis idem flumen intraverit, umquam inventum eſſe neminem: quod videlicet prioribus aquis tranſeuntibus novæ ſemper adveniant. ita prorſus accidere, ut cum quis ad rem aliquam cognoſcendam animum appellit, ea protinus in aliam faciem ſe convertat; neque propterea ullum comprehenſioni locum relinqui. Corpora enim omnia e quibus rerum natura conſtat, vel moveri & mutari pergunt, vel quamquam interdum quieſcere videantur, nihilominus occulta quadam vi ad motum & mutationem nituntur. Propterea Plato in eo dialogo quem Cratylum inſcripſit, rerum labentium caducarumque naturas intueri propius, atque comprehendere, non humanæ imbecillitatis, at divinæ cujuſdam eſſe ſapientiæ, his verbis ſignificat: Φερρέφαττα δὲ, πολλοὶ μὲν καὶ τοῦτο φοβοῦνται τὸ ὄνομα .... ὑπὸ ἀπειρίας (ὡς ἔοικεν) ὀνομάτων ὀρθότητος. καὶ γὰρ μεταβάλλοντες σκοποῦνται τὴν Φερσεφόνην, καὶ δεινὸν αὐτοῖς φαίνεται. τὸ δὲ μηνύει σοφὴν εἶναι τὴν θεόν. ἅτε γὰρ φερομένων τῶν πραγμάτων, τὸ ἐφαπτόμενον καὶ ἐπαφῶν, καὶ δυνάμενον ἐπακολουθεῖν, σοφία ἂν εἴη. Φερέπαφα οὖν, διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπαφὴν τοῦ φερομένου, ἡ θεὸς αὖ ὀρθῶς καλοῖτο, ἢ τοιοῦτόν τι. δι' ὅπερ καὶ συνέστιν αὐτῇ ὁ Ἅδης σοφὸς ὤν, διότι τοιαύτη ἐστί. νῦν δὲ ἐκκλίνουσι τὸ ὄνομα, εὐστομίαν περὶ πλείονος ποιούμενοι τῆς ἀληθείας, ὥστε Φερέφατταν αὐτὴν καλεῖν.
i. e. Pherephatta *nomine* .... *complures terrentur: recta ſane nominum imponendorum rationis imperitia. nam mutato nomine*, Perſephones *vocem ſpectant, ac proinde formidabile videtur illis ſuperius illud vocabulum. id autem ſignificat, deam illam eſſe*

sapientem. quandoquidem illud sapientiæ nomine censebitur quod in tanta rerum ultro citroque commeantium vicissitudine, res contingat & palpet, illasque solide comprehendat atque assequatur (idest φερομένων πραγμάτων τὸ ἐφαπτόμενον καὶ ἐπαφῶν.) *Dea igitur illa recte vocaretur* Φερέπαφα, *aut quid simile, propter illam* τὴν ἐπαφὴν τῶν φερομένων, i. e. *comprehensionem rerum quæ fluunt, atque mutantur; quæ quidem sapientiæ vi atque efficacia existit. Itaque Orcus, qui sapiens est, cum illa quæ hujusmodi est, consuescit. Nunc vero nominis appellationem paullulum declinant atque inflectunt, elegantis & venustæ pronuntiationis rationem habentes magis, quam veritatis, &* Φερρέφατταν *ipsam vocant.* Claudius quoque Ptolemæus, vir summus, lib. 1. cap. 1. μαθηματικῆς συντάξεως, rerum in quarum investigatione Physici versantur, obscuritatem ingenue confessus est. Cum enim, Aristotelem secutus, τρία γένη θεωρητικοῦ, *tria genera contemplativæ doctrinæ* posuisset, *physicum, mathematicum, metaphysicum*, quod ipse θεολογικὸν appellat: horum duo, nempe *metaphysicum & physicum*, ait esse potius εἰκασίαν ἢ κατάληψιν ἐπιστημονικὴν, *conjecturam, quam comprehensionem quæ scientiam efficiat: metaphysicum* quidem, διὰ τὸ παντελῶς ἀφανὲς αὐτοῦ, καὶ ἀνεπίληπτον, *propter ipsius omnino latentem*, (1) *intactilemque naturam: physicum* vero διὰ τὸ τῆς ὕλης ἄστατον καὶ ἄδηλον, *propter materiæ instabilitatem, & obscuritatem.* ὡς διὰ τοῦτο, μηδέποτε ἂν ἐλπίσαι, περὶ αὐτῶν ὁμονοῆσαι τοὺς

φιλο-

(1) *Intactilemque*] Usus est hac voce Lucretius lib. 1. v. 438.
Sin intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per se transire meantem:
Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus.

φιλοσοφοῦντας, *ut propterea numquam ſperare liceat, philoſophos de his ullo tempore conſenſuros*. Et hanc eſſe cauſſam crediderim, cur Iſaacus Nevvtonus, recentiorum geometrarum facile princeps, Philoſophiæ Naturalis Principiorum Mathematicorum lib. 3. in Scholio generali Propoſit. XLII. hæc de rerum ſubſtantia affirmare non dubitaverit: *Quid ſit rei alicujus ſubſtantia, minime cognoſcimus. Videmus tantum corporum figuras & colores, audimus tantum ſonos, tangimus tantum ſuperficies externas, olfacimus odores ſolos, & guſtamus ſapores: intimas ſubſtantias nullo ſenſu, nulla actione reflexa cognoſcimus*. (1)

Quis porro ullius rei cognitionem plenam atque

(1) Quod idem luculentis admodum verbis olim pronuntiare non dubitaverat Petrus Gaſſendus Exercitationum Paradoxicarum adverſus Ariſtoteleos lib. 2. Exercitat. 6. *Igitur*, inquit, *paucis ad hæc reſpondere ſic poſſumus. Primum non videri illos eſſe naturæ injurios, qui ut naturæ nihil detrahunt, ſic pluſquam par eſt, non adjiciunt (par enim injuria videtur, & dicere quod non ſis, & non dicere quod ſis): ac qui proinde concedunt indidiſſe quidem naturam omnibus hominibus ſciendi deſiderium; at non tamen ſciendi vel omni modo, vel omnia. Hinc quamdiu deſiderant homines omnes ſcire plurima, & per experientiam, & quatenus illa apparent, verum eſt, quod natura duce illa ſcire deſiderant: at ſtatim ac præterea volunt, & naturas intimas, & cauſſas neceſſarias ſcire, jam hoc ſcientiæ genus eſt quod naturam angelicam, vel etiam divinam attineat, nec homunciones deceat; quocirca & hoc deſiderium dici non poteſt eſſe a natura. Videlicet omnes homines pari modo deſiderant immortalitatem: at quis cenſeat, hoc deſiderium inditum eſſe a natura, per quam potius ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori? Quare ut quoniam, quantumcumque velint homines numquam mori, ex eo tamen quod nullus ſit qui aſſequatur immortalitatem, colligimus, tale deſiderium minime eſſe naturale; ſic colligere poſſumus, quoniam nullus hominum eſt qui minimæ rei naturam introſpectam habeat, deſiderium naturæ non eſſe, quo perſpectam habere per-*

optet.

que perfectam sibi assumere audeat, (1) priusquam rerum multitudinem pæne infinitam, quæ hac universitate continentur, animo & cogitatione percurrerit? quæ inter se connexæ adeo & colligatæ sunt, ut, nisi omnibus plane perceptis, neque unam percipere atque intelligere possis. Quod si rerum singularum cognitio difficilis habetur, quanto magis omnium? hoc certe humani ingenii modum excedit. (2) Fingamus, aliquem intelligere velle, quæ sit hominis natura; quomodo is ex animo & corpore constet; quid in eo appetitus a ratione distet: huic pro-
fecto

optet. Deinde vero & illud dari consequenter potest, esse causas scientiæ, at scientiæ tamen experimentalis, &, ut sic dicam, apparentialis; siquidem intellectus noster scit, cognoscitque experiundo multa apparentia. Hæc omnia Gassendus ex Pyrrhoniorum fontibus derivavit. Eam scilicet Physicæ partem quæ appellatur ἱστορική, tantummodo probare, alteram vero, cui nomen est αἰτιολογική, vel ἀποδεικτική, tamquam minus utilem, contemnere ac repudiare videtur. Nos a tanto viro non plane dissentimus; nam si verum fateri volumus, legitima & non fucata Philosophia nihil aliud est quam accurata observatio & collectio τῶν φαινομένων, sive Historia Naturalis, cujus ope caute ac pedetentim leges naturæ investigamus atque venamur; non ultimas & remotissimas rerum caussas persecuti, sed sensibus nostris propiores, quas imbecillitati humanæ solas attingere licet.

(1) *Priusquam rerum multitudinem*] Cicero Tuscul. Quæst. lib. 2. *Difficile est in philosophia pauca esse ei nota, cui non sint aut pleraque, aut omnia.*

(2) *Fingamus*, &c.] Minutius Felix in Octavio, Editionis Lugd. Batav. 1652. pag. 15. *Nec recuso*, inquit, *quod Cæcilius asserere inter præcipua connisus est, hominem nosse se, & circumspicere debere, quid sit, unde sit, quare sit; utrum elementis concretus, an concinnatus atomis, an potius a Deo factus, formatus, animatus. Quod ipsum explorare & eruere sine universitatis inquisitione non possumus, cum ita cohærentia, connexa, concatenata sint, ut nisi divinitatis rationem diligenter excusseris, nescias humanitatis; nec possis pulchre gerere rem civilem, nisi cognoveris hanc communem omnium mundi civitatem.*

fecto nota debet esse animi, corporis, rationis, atque appetitus natura. Cum vero corpus hominis ex elementis concretum sit, danda opera est, ut elementa ipsa cognoscantur. Sumatur ergo ab igne quæstionis initium. Consulendi sunt veteres ac recentiores philosophi, eorumque opiniones de ignis natura diligenter perpendendæ, atque aliæ cum aliis comparandæ. Ecce tibi Cartesius, ad quem philosophiæ dictaturam plerique hoc tempore deferunt. Interroga illum, quid sit ignis: non ante doctum a se dimittet, quam commentum illud suum de universi constitutione explicaverit, difficile sane ac longis ambagibus impeditum. Cave tamen ne homini fidem temere adjungas: nam & reliquos philosophos adire oportet, eorumque sententiis probe cognitis, quæ omnium verissima sit, demum judicare. Ad quod recte faciendum, primorum principiorum, communisque materiæ notitia necessaria est: quæ res in abdito latent, ac deinceps latebunt. Iisdem porro difficultatibus, trium, quæ supersunt, elementorum natura obsepta est.

Quæ cum exquisiveris, humani corporis fabrica tibi consideranda erit: in qua re cum viri sollertes ac laboriosi plurimi, in hoc præcipue Gymnasio Patavino, ad hanc diem summa cum laude versati fuerint, ea nondùm ad exitum perducta est. Neque vero aliquis vestrum existimaverit, Auditores, de corpore viven-

ventis hominis eum recte judicare posse qui totam humanorum cadaverum Anatomen perdidicerit, nisi plures alias calluerit disciplinas; meminisse enim vos oportet illorum M. Tullii verborum, ex Acad. Quæst. lib. 4. *Corpora nostra non novimus: qui sint situs partium, quam vim quæque pars habeat ignoramus. Itaque medici ipsi, quorum intererat ea nosse, aperuerunt, ut ea viderent: nec eo tamen ajunt Empirici notiora esse illa, quia* (1) *possit fieri ut patefacta & detecta mutentur*. Sileo nunc de singularum partium usu, & de infinitis quæstionibus ad generationem, vitam, & mortem hominis pertinentibus. Missas item facio subtiles atque involutas de Animæ natura, proprietatibus, ac præcipue immortalitate disputationes: quæ omnia scitu difficillima ei nihilominus cognoscenda sunt, qui se, quid sit homo, intelligere postulet. Quemadmodum vero naturam hominis plane ignoramus, ita si affirmemus, cetera omnia a nobis nesciri, mendaces fortasse non erimus. (2) In omni enim quæstione cum aliquantum processimus, ad incognitum aliquod & ἀκατάληπτον pedem offendimus. Et sunt hodie qui sententiis antiquorum evertendis atque exsibilandis gloriam, & sapientis nomen aucupentur: qui albis dentibus rideant occultas qualitates, tutissimum

(1) *Possit fieri ut patefacta & detecta mutentur*] Cornelius Celsus in Præfatione, ubi de Empiricorum secta: *Neque quicquam esse stultius, quam quale quid vivo homine est, tale existimare esse moriente, immo jam mortuo.*

(2) *In omni enim quæstione*] Vide Danielis Georgii Morhofii Polyhistoris Litterarii libri 1. caput 12.

mum ſcilicet, ut vocant, ignorantiæ perfugium: quaſi vero ipſi tanto conatu, tantoque faſtidio aut meliora, aut veriora protulerint! Naturam quidem ipſam e particulis corporum tenuiſſimis, rotundis, oblongis, ramoſis, acutis, obtuſis, aliarumque figurarum aſſidue venanutr, in quas corpora diſſolvunt: confidunt *microſcopiis*, & aliis inventis, quibus oculorum infirmitati ſubſidio eunt: ſed num iccirco ſapientiores fiunt, cum rerum inter ſe permixtionis modum ignorent? Propior tamen eſt ſenſibus noſtris rerum permixtio, quam exiguæ earumdem particulæ. Hæc vero præcipuum naturæ opus eſt: hæc ejus adytum, latibulum, cubile; ſed quo propius, hoc difficilius inventu. Huic divinum illud ſubeſt, illud ἡγεμονικὸν, quo impellente, movente, agitante, jungente, miſcente formantur corpora. Hoc igitur nondum percepto, omnia ignorari neceſſe eſt. Profecto id quod in unoquoque ſemine agendi vim habet, nonniſi intellectus conjectura attingi poteſt: nam quæ oculis videmus, manibuſque tractamus, ad corporum compoſitionem vix quicquam conducunt. Ceterum, (1) philoſophi qui *ſcientiam* definiverunt, *rei cognitio-*

 nem

(1) *Philoſophi qui ſcientiam definiverunt*] Ariſtoteles Poſter. Analytic. lib. 1. cap. 2. ἐπίστασθαι δ' οἰόμεθα ἕκαστον ἁπλῶς, ἀλλὰ μὴ τὸν σοφιστικὸν τρόπον, τὸν κατὰ συμβεβηκός, ὅταν τήν τ' αἰτίαν οἰώμεθα γινώσκειν, δι' ἣν τὸ πρᾶγμά ἐστιν, ὅτι ἐκείνου αἰτία ἐστὶ, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι τοῦτ' ἄλλως ἔχειν. i. e. *Scire autem putamus unamquamque rem ſimpliciter, non ſophiſtico modo, id eſt ex accidenti, cum putamus cauſſam cognoſcere, propter quam res eſt, ejus rei cauſſam eſſe, nec poſſe eam aliter* ſe *habere*.

Idem

nem per caussam, videntur nos admonere voluisse, vix homini datum scientiam adipisci; cum rerum caussæ & obscurissimæ sint, & prope innumerabiles.

Hæc fere sunt, Auditores, quæ Academicos, maxime e schola Arcesilai, & Scepticos olim eo adduxerunt, ut nihil affirmarent, de omnibus dubitarent, assensumque retinerent. Quæ si quis copiosius aut subtilius exponi sibi desiderat, is M. Tullii Academicarum Quæstionum librum qui Lucullus inscribitur, & Sexti Empirici Pyrrhonias ὑποτυπώσεις evolvere ne gravetur. Nolite vero existimare, paucis tantummodo aut contemtis philosophis hanc dubitandi rationem placuisse. Nam contra, ingenii atque eruditionis principes eam omni tempore probaverunt; neque Academici solum & Sceptici, sed ex aliis etiam familiis viri doctissimi: in quibus numerantur Anacharsis Scythes, Pherecydes Syrus, Pythagoras, (1) Empedocles, Gorgias Leontinus, Xe-

Idem lib. 1. τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως cap. 7. τῶν δ' ἀρχῶν ἀπείρων οὐσῶν καὶ κατὰ πλῆθος καὶ κατ' εἶδος, ἀδύνατον εἰδέναι τὰ ἐκ τούτων· οὕτω γὰρ εἰδέναι τὸ σύνθετον ὑπολαμβάνομεν, ὅταν εἰδῶμεν ἐκ τίνων καὶ πόσων ἐστίν. i. e. *Si vero principia tam multitudine quam forma sunt infinita, fieri non potest ut ea noscantur qua ex his* constant. *nam ita demum compositum nosse existimamus, cum novimus ex quibus, & quot constet.* Præterea (quod ad rem nostram plurimum facit) lib. 2. ejusdem operis cap. 3. δεῖ δ', inquit, ἀεὶ τὸ αἴτιον ἑκάστου τὸ ἀκρότατον ζητεῖν. i. e. *Oportet autem semper summam cujusque rei caussam quærere.*

(1) *Empedocles*] Operæ pretium est audire Ciceronem in Lucullo. *Et tamen*, ait, *isti physici raro admodum, cum hærent aliquo loco, exclamant quasi mente incitati: Empedocles quidem, ut interdum mihi furere videatur: abstrusa esse omnia, nihil nos sentire, nihil cernere, nihil omnino quale sit, posse reperire.*

Xenophanes, Epicharmus, Parmenides, Zeno Eleates, Anaxagoras, (1) Democritus, (2) Protagoras, Ariſtippus, Metrodorus Chius, Anaxarchus, M. Tullius, M. Varro doctiſſimus Romanorum, (3) Horatius Flaccus, Cornelius Celſus, & (4) Empirica medicorum ſecta, Lucianus, Megarici, Eretrici, & alii quamplurimi, quos omnes memorare longum & injucundum eſſet. Hos ta-

 men

(1) *Democritus*] Contendebat hic philoſophus, omnem intellectum eſſe animam corporis alicujus, quæ non operaretur niſi per corpus: ideoque affirmare non verebatur, intellectum eſse quemdam ſenſum, vel quamdam φαντασίαν imaginibus corporeis varias effingentem ac procudentem cogitationes: ex quo ajebat id conſequi, omnia quæ videantur, ea vera eſſe: nullam enim eſſe in rebus ipſis aut veri, aut falſi notam, cum eæ diverſo modo intellectui ſe ſpectandas idemtidem exhiberent. Vide Ariſtotelem lib. 1. de Anima cap. 2. & lib. 4. Metaphyſic. cap. 4. De hac Democriti doctrina ita Sex. Empiricus lib. 1. adverſus Logicos num. 135. Δημόκειτος δὲ ὅτι μὲν ἀναιρεῖ τὰ φαινόμενα ταῖς αἰσθήσεσι, ἐκ τούτων λέγει μηδὲν φαίνεσθαι κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον κατὰ δόξαν. i. e. *Democritus autem ea quidem tollit quæ apparent ſenſibus: & ex iis dicit nihil vere apparere, ſed ſolum ex opinione.* Quid porro interſit inter Democriti & Scepticorum ſententiam, oſtendit idem Empiricus lib. 1. Pyrrh. hypot. cap. 30.

(2) *Protagoras*] Vide Ariſtotelem lib. 4. Metaphyſic. cap. 5. & Sex. Empiricum lib. 1. hypotyp. cap. 32. & lib. 1. adverſus Logicos num. 388.

(3) *Horatius Flaccus*] Ita de ſe ipſe Epiſt. 1. lib. 1. v. 13.

Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magiſtri,
Quo me cumque rapit tempeſtas, deferor hoſpes.

(4) *Empirica medicorum ſecta*] Celſus in Præfatione Medicinæ: *Contra hi qui ſe ἐμπειρικοὺς ab experientia nominant, evidentes quidem cauſsas, ut neceſſarias amplectuntur: obſcurarum vero cauſsarum & naturalium actionum quæſtionem ideo ſupervacaneam eſſe contendunt, quoniam incomprehenſibilis natura ſit. Non poſse vero comprehendi, patére ex eorum qui de his diſputarunt, diſcordia: cum de iſta re, neque inter ſapientiæ profeſsores, neque inter ipſos medicos conveniat.* Lege quæ ſequuntur, ſi vacat.

men a philosophiæ studiis, aut a rerum caussis investigandis, prudenter instituta dubitatio minime retardavit: erant enim omnes acerrimo ingenio; plerique etiam in reconditis atque interioribus litteris ætatem egerant: sed cum se a veri adeptione exclusos arbitrarentur, nihilominus mirifice gaudebant, si quid modo probabile quærendo extudissent, in quo esset aliqua veri species, aut similitudo. Cartesius quoque suarum Meditationum initio, eum qui errorem devitare studeat, jubet, omnia, etiam quæ exploratissima habentur, in dubium incertumque revocare: quamquam postea, dubitatione prorsus abjecta, & nova decreta proponat, & audacter illa defendat. Aristoteles ipse, quem opiniosissimum nonnulli falso crediderunt, nonne sæpissime inculcat suum illud δοκεῖ, vel φαίνεται, idest *videtur*, *apparet*; quo verecundiam suam in disputando testetur? *Quam rationem*, ut Cicero tradit sub finem ejus dialogi quem Lucullum inscripsit, veterum etiam Romanorum *diligentia comprobavit: qui primum* IVRARE EX SVI ANIMI SENTENTIA *quemque voluerunt: deinde ita teneri*, SI SCIENS FALLERET, *quod inscientia multa versaretur in vita: tum qui testimonium diceret*, VT ARBITRARI *se diceret etiam quod ipse vidisset: quaque jurati judices cognovissent, ut ea non esse facta, sed* VT VIDERI, *pronuntiarent*.

Tandem Divinorum Librorum auctoritas, a qua ne transversum quidem unguem pios & Chri-

Christianos philosophos discedere oportet, intellectum hominis ad operum Dei contemplationem, tamquam noctuam (ut ita dixerim) ad Solis radios, caligare affirmat: nec posse nos solius rationis præsidio vera ac falsa dijudicare, nisi majore quodam & altiore lumine divinitus perfundamur. Insignes loci sunt huc pertinentes Sapientiæ cap. 9. Ecclesiastici cap. 3. sed præsertim Ecclesiastis cap. 3. ubi Salomon ita clamat: *Vidi afflictionem quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.* & rursum cap. 8. *Intellexi, quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt sub Sole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniet: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.* Hæc autem, bona cum venia illorum dicta sunto qui nollent ullam de Deo aut religione in scholis philosophorum fieri mentionem; a quibus ego vehementer dissentio.

Verum audire mihi videor aliquem e studiosorum adolescentium numero, qui ex me sciscitetur, quid igitur sibi faciendum censeam: num veri inveniendi desperatione physicam abjicere debeat, & ab hujusmodi studiis omnino feriari? Ego vero huic auctor fuerim, ut (1) a doctissimis viris

(1) *A doctissimis viris quos paullo ante memoravi, exemplum sumat*] Juvat huc afferre verba M. Tullii ex eo dialogo qui Lucullus inscri-

viris quos paullo ante memoravi, exemplum ſumat; qui cum hanc ſibi legem indixiſſent, NULLI VISO TEMERE ASSENTIRI, tamen egregia multa in phyſicis præſtiterunt. Probabilibus videlicet contenti erant, neque eam concluſionum firmitatem poſtulabant quæ in hominem profecto non cadit. Quod qui faciunt, ii non prudentia ſolum, ſed etiam eruditione ceteris philoſophis præſtare ſolent: non enim (1) *ad quamcumque ſunt diſciplinam quaſi tempeſtate delati, ad eam tamquam ad ſaxum adhæreſcunt*; ſed Academicorum propria libertate uſi, idemtidem alio commeant, ut peregrinis mercibus domos locupletent ſuas; quærentes in re qualibet, quid conſtantiſſime dicatur. Præterea, ut verbis utar M. Tullii, (2) *Animorum ingeniorumque naturale quoddam quaſi pabulum eſt conſideratio, contemplatioque naturæ. Erigimur, elatiores fieri videmur, humana deſpicimus, cogitanteſque ſupera atque cæleſtia, hæc noſtra, ut exigua & minima, contemnimus. Indagatio ipſa rerum tum maximarum, tum etiam occultiſſima-*

ſcribitur. *Etſi enim*, inquit, *omnis cognitio multis eſt obſtructa difficultatibus, eaque eſt & in ipſis rebus obſcuritas, & in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cauſſa & doctiſſimi & antiquiſſimi invenire ſe poſſe quod cuperent, diffiſi ſint: tamen nec illi defecerunt, neque nos ſtudium exquirendi defatigati relinquemus: neque noſtræ diſputationes quicquam aliud agunt, niſi ut in utramque partem dicendo, & audiendo, eliciant, & tamquam exprimant aliquid, quod aut verum ſit, aut ad id quamproxime accedat. Neque inter nos, & eos qui ſe ſcire arbitrantur, quicquam intereſt, niſi quod illi non dubitant, quin ea vera ſint quæ defendunt: nos probabilia multa habemus, quæ ſequi facile, affirmare vix poſſumus.*

(1) Cicero in eodem dialogo.

(2) Idem ibidem.

marum habet oblectationem. (1) *Si vero aliquid occurret quod verisimile videatur, humanissima complectur animus voluptate.* Quapropter (2) neque dubitationis fines eo usque proferemus, ut visa dormientium, ebriorum, & furiosorum nihil a cogitationibus vigilantium, siccorum, atque sanorum discrepare dicamus: neque contra, pro decretis nostris, aut magistrorum, tamquam pro capite aut fortunis, pugnabimus; sed bono modo, sine sudore & sanguine. Ita illud servabitur, (3) *quod apprime in vita utile est*, VT NE QVID NIMIS.

(1) *Si vero aliquid occurret*] Petrus Gassendus Physicæ sect. 1. lib. 4. cap. 1. *Tametsi*, inquit, *expetitæ a Physicis causæ hujusmodi sint, quales huc usque descripsimus, despondendum tamen animis non est, quatenus licet attingere ad illas prorsus intimas, præcipuas, propinquas, speciales, non detur; sunt tamen gradus varii inter ipsas, & alias prorsus remotas, organicas, externas, communes; ac non modo non pœnitendum, sed maxime etiam expetendum est, gradus quosdam attingere, qui ad summum illum, quantum fieri potest, proxime accedant. Jucundissimum quippe est crassiorem illam caliginem, & tenebras quasi nocturnas sic excutere, depellereque ex animo, ut, nisi ipsummet veritatis jubar, quasi splendidissimum Solem, contueri nobis concedatur; at versari tamen quasi in aurora verisimilitudinis liceat; ac, nisi habeamus perspectas causas quæ penitus certæ indubiaque sint, tales nanciscamur, quæ habeant speciem aliquam probabilitatis.*

(2) *Neque dubitationis fines eo usque proferemus*] Id nonnulli faciunt hoc tempore, nimio contemplationis usu, tamquam immodico vini meracioris potu, extra se rapti. Eodem scilicet pacto afficiuntur quo stupidus ille olim, a Catullo ita derisus Carm. 17.

- - - - - - - - sed velut alnus
In fossa Liguri jacet suppernata securi,
Tantumdem omnia sentiens, quam si nulla sit usquam,
Talis iste meus stupor nil videt, nihil audit.
Ipse quis sit, utrum sit, an non sit, id quoque nescit.

(3) Terentius Andriæ Actu 1. Sc. 1. v. 34.

PATAVII. CIↃIↃCCXXXII.
EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.